

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЯЦЕНКО Тетяна В'ячеславівна

УДК 336.226.3

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ДОСВІД КРАЇН ЄС

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Тетяна ЯЦЕНКО

Керівник роботи:
Дема Дмитро Іванович
канд. екон. наук, професор

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент: завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, д.е.н., професор Малюга Н. М.

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» червня 2024 р.

В. о. завідувача кафедри фінансів і кредиту _____ Лариса НЕДІЛЬСЬКА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Тетяна В'ячеславівна ЯЦЕНКО захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,
за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА

«__» червня 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Яценко Т.В. Оподаткування доходів громадян: сучасний стан, перспективи вдосконалення – *Кваліфікаційна робота на правах рукопису.*

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа і страхування». Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У дослідженні обґрунтовано теоретико-методичні засади оподаткування доходів фізичних осіб, розкрито його економічну суть та фінансове значення. Визначено основні фактори, що впливають на обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб на основі фінансової діяльності АТ «Райффайзен Банк». Враховуючи позитивні елементи адміністрування доходів громадян у країнах-членах ЄС, сформульовано авторські пропозиції щодо перспективних напрямів удосконалення механізму адміністрування ПДФО в умовах сучасних економічних викликів, зокрема шляхом цифровізації, оптимізації податкового контролю та підвищення прозорості податкових процедур в Україні.

Ключові слова: система оподаткування, фізична особа, податок на доходи фізичних осіб, податкове навантаження, ставки податку.

ANNOTATION

Yatsenko T.V. Personal Income Taxation: current status and prospects for development – *Qualification work on manuscript rights.*

Qualification thesis for the Bachelor's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The research substantiates the theoretical and methodological foundations of personal income taxation, revealing its economic essence and fiscal significance. The main factors influencing the volume of personal income tax revenues are identified based on the financial activities of JSC «Raiffeisen Bank». Taking into account the positive aspects of income administration in EU member states, the author has formulated proposals for promising directions to improve the mechanism of personal income tax administration in the context of current economic challenges, particularly through digitalization, optimization of tax control, and enhancement of tax procedure transparency in Ukraine.

Keywords: taxation system, individual, personal income tax, tax burden, tax rates.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади оподаткування доходів громадян.....	8
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. Аналіз сучасного стану системи оподаткування доходів фізичних осіб на прикладі діяльності АТ «Райффайзен Банк».....	14
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. Перспективи вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян в умовах соціально-економічних змін ...	24
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ.....	28
Список використаних джерел.....	30
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Податкова політика дуже впливає на економічну та національну безпеку країни. Необхідністю проведення реформи податку на доходи фізичних осіб стала його незначна роль як інструменту фінансової політики через низькі надходження та слабкі перерозподільні властивості. Подібне становище зумовили три причини: низький рівень доходів населення; складність законодавства, що регулює цей податок за наявності великої кількості малоефективних пільг; а також слабе його адміністрування та масове ухилення від його сплати. Зазначені обставини частково враховувалися під час перманентно проведеної в Україні податкової реформи.

Водночас у сьогоденних умовах прибутковий податок із доходів фізичних осіб не є домінуючим у податковій системі країни. Прибутковий податок має незначний вплив на процес перерозподілу ВВП України, при усуненні першочергових соціально-економічних проблем, а саме: низького рівня народжуваності й зайнятості населення.

Аналіз останніх досліджень. Питання оподаткування доходів фізичних осіб привертало увагу численних вітчизняних дослідників, зокрема таких, як Бак Н., Божанова О., Гнидюк І., Данилишин В., Дема Д., Жила В., Задорожня Л., Іванов Ю., Кміть В., Костяна О., Леоненко М., Олійник О., Опарін В., Розен Г. та інші.

Серед зарубіжних науковців питання оподаткування доходів фізичних осіб розглядали такі відомі економісти, як Дж. Стігліц, Р. Масгрейв, Дж. Міррліс, Т. Пікетті та інші, які досліджували економічну ефективність, соціальну справедливість, податкову прогресію та вплив оподаткування на розподіл доходів.

Мета і завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних і методичних основ оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та у країнах-членах ЄС, визначення ролі ПДФО у формуванні бюджетних надходжень та розробка пропозицій щодо вдосконалення механізму його справляння для підвищення ефективності податкової системи в сучасних

соціально-економічних умовах України. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати теоретичні засади функціонування податку на доходи фізичних осіб в Україні;
- охарактеризувати особливості чинного механізму адміністрування ПДФО в Україні та у країнах ЄС;
- виявити основні чинники, що впливають на обсяг заробітної плати залежно від нарахування податку на доходи фізичних осіб на прикладі діяльності АТ «Райффайзен Банк»;
- сформулювати авторські пропозиції щодо вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає механізм функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах ЄС. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних аспектів адміністрування податку на доходи фізичних осіб, зокрема принципи його справляння, особливості обліку та контролю на прикладі діяльності АТ «Райффайзен Банк».

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використано *економіко-статистичний* метод дослідження з метою проведення аналізу динаміки надходжень ПДФО; *графічний і табличний* – для наочного представлення отриманих результатів; *абстрактно-логічний* – з метою здійснення теоретичних узагальнень, а також для уточнення поняття механізму адміністрування; *структурно-функціональний* – для формулювання висновків і пропозицій щодо вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян в сучасних соціально-економічних умовах.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення та авторські пропозиції, викладені у цьому дослідженні, можуть слугувати корисним інструментом для організацій і державних установ у процесі вдосконалення існуючих механізмів оподаткування доходів фізичних осіб,

сприяючи підвищенню ефективності податкової системи, оптимізації адміністрування податку та забезпеченню стабільного надходження коштів до бюджетів різних рівнів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були представлені у доповідях на такі теми:

1. «Характеристика сучасного стану та пріоритетні напрями реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб» : матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт «Студентські наукові читання 2024» (28 листопада, 2024 р.). Житомир. Поліський національний університет.

2. «Необхідність запровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб в повоєнний період» : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-економічних відносин у суспільстві в умовах прояву фінансових ризиків» (04 квітня 2025 р.). Кам'янець-Подільський.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 43 найменування та 5 додатків. Основний текст роботи викладено на 28 сторінках, а ілюстративний матеріал включає 4 таблиці в основному тексті роботи та 3 таблиці й 1 рисунок у додатках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

Податки відіграють ключову роль у регулюванні соціально-економічних процесів у державі, оскільки саме вони забезпечують надходження коштів до бюджету, необхідних для належного функціонування країни.

Сутність податків стала об'єктом дослідження багатьох українських науковців, у результаті чого сформувалася значна кількість різноманітних трактувань цього поняття. Детальніше розглянемо різні підходи вітчизняних дослідників до даної категорії у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Сутність податку з доходів фізичних осіб

Автор	Визначення
В. Л. Андрущенко	Податки – це платежі, що встановлюються демократичною процедурою, але мають примусовий характер і сплачуються фізичними особами та компаніями для переказу фінансових ресурсів із приватного сектору до державного бюджету з метою фінансування загальнодержавних потреб без залучення емісії чи позик.
Ю. Б. Іванов	Податки є обов'язковими платежами, які встановлюються законодавством і сплачуються юридичними та фізичними особами у процесі розподілу й перерозподілу частини ВВП для формування централізованих грошових фондів з метою фінансування функцій держави.
М. П. Леоненко	Податки – це обов'язкові внески до бюджету та позабюджетних фондів, що сплачуються згідно з вимогами податкового законодавства щодо їх розмірів і строків.
П. В. Мельник	Податки – це обов'язкові, нецільові, безоплатні й неповоротні платежі, що сплачуються на користь держави.
С. М. Онисько	Податок – це обов'язковий платіж, що стягується з фізичних і юридичних осіб у беззаперечному порядку до бюджетів різних рівнів.

Джерело: сформовано на основі аналізу тематичної літератури [1; 10; 16; 20; 22].

Аналіз визначень поняття «податків» різними українськими авторами дозволяє виділити кілька спільних рис цього економічного явища. Насамперед усі дослідники підкреслюють обов'язковий характер податків, що свідчить про їхню примусовість і безальтернативність для платників. Багато вчених звертають увагу на безоплатний характер податкових платежів, що означає відсутність прямої компенсації або еквіваленту за сплачені кошти. Визначення податків також акцентують їхню роль як основного джерела формування державних фінансів, адже саме через податки здійснюється наповнення бюджету, необхідного для фінансування функцій держави та задоволення суспільних потреб. Особливо ці моменти підкреслюють у своїх трактуваннях такі автори, як Ю.Б. Іванов та М.П. Леоненко [10; 16]. Водночас В.Л. Андрущенко додає, що податки встановлюються демократичним способом і є альтернативою емісії грошей або державних позик. Загалом усі науковці погоджуються, що податки – це грошові зобов'язання платників, які мають важливе значення для фінансового забезпечення діяльності держави, при цьому відмінності у формулюваннях зумовлені акцентами на різних аспектах оподаткування – правових, економічних чи соціальних [1, с. 84-86].

Зарубіжні дослідники також приділяли велику увагу проблематиці оподаткування. А. Сміт, засновник класичної економічної школи, вважав податки частиною доходу громадян, яку держава має право відбирати для забезпечення загального блага, при цьому наголошував на принципах справедливості, визначеності, зручності та економічності оподаткування [31, с. 217-218]. Американський економіст Р. Масгрейв підкреслював, що податки не є платою за конкретні послуги, а виконують функцію фінансування суспільних благ та інструменту перерозподілу доходів [18, с. 109]. К. Розен визначав податки як грошові зобов'язання, які накладаються урядом на домогосподарства та підприємства для фінансування загальнодержавної діяльності, що не пов'язана з наданням конкретних товарів або послуг [28, с. 129-130]. Дж. Стігліц розглядав податки не лише як засіб фінансування

державних витрат, а й як інструмент економічного регулювання, який може сприяти забезпеченню соціальної справедливості та впливати на поведінку економічних агентів [34, с. 81].

Таким чином, незалежно від національної наукової традиції, податки визнаються необхідним елементом функціонування держави, механізмом перерозподілу доходів та засобом регулювання економіки.

Одним із ключових прямих податків на загальнодержавному рівні в Україні є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який вираховується з доходів фізичних осіб як на території країни, так і за її межами [25]. Цей податок не лише забезпечує надходження до державного бюджету, а й виконує регуляторну функцію в соціально-економічних процесах країни, впливаючи на розміри та структуру доходів населення, активність платників на інвестиційних ринках, накопичення капіталу, а також формує обсяги попиту, сукупного споживання та інші важливі чинники розвитку суспільства [25]. Оподаткування доходів громадян є фундаментальним елементом фінансової системи держави, адже перерозподіл доходів фізичних осіб забезпечує надходження дохідної частини бюджету і впливає на рівень матеріального благополуччя населення [25].

Під фізичними особами розуміються громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства. «Платниками податку на доходи фізичних осіб є (ст. 162 ПКУ):

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи, як із джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент» [24].

«Податковий агент щодо податку на доходи фізичних осіб – це юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ), самозайнята особа, представництво нерезидента – юридичної особи, які незалежно від

організаційно-правового статусу, способу оподаткування іншими податками та форми нарахування доходу (у грошовій або негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати ПДФО до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність та нести відповідальність за податкові порушення у порядку, передбаченому Податковим Кодексом України. Не є платниками податку нерезиденти, які отримують доходи з джерелом їх походження з території України та мають дипломатичні привілеї та імунітет, встановлені чинним міжнародним договором України, щодо доходів, які вони отримують безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї таким міжнародним договором діяльності» [24].

Як і будь-який інший податок, податок на доходи фізичних осіб є одним з економічних важелів держави, за допомогою якого вона намагається вирішити різні складно сумісні завдання:

- «забезпечення достатніх грошових надходжень до бюджетів усіх рівнів;
- регулювання рівня доходів населення та відповідно структури особистого споживання та заощаджень громадян;
- стимулювання найбільш раціонального використання отримуваних доходів;
- допомоги найменш захищеним категоріям населення» [24].

Система оподаткування доходів фізичних осіб базується на принципах, описаних у Додатку А.

Можемо констатувати, що узагальнені ключові принципи оподаткування доходів фізичних осіб акцентують увагу на ефективності, соціальній справедливості, рівності платників та економічній обґрунтованості. Важливою є також ідея повернення податків у вигляді соціальних благ та уникнення подвійного оподаткування. Ці принципи забезпечують справедливу та збалансовану податкову систему [42].

Оподаткування доходів громадян має великі можливості впливу на рівень реальних доходів населення, дозволяє за допомогою системи пільг, вибору

об'єкта та ставок оподаткування стимулювати стабільні доходи бюджету за рахунок підвищення ставок податку зі зростанням заробітків громадян. Податок на доходи фізичних осіб, як економічна категорія, має певні характерні ознаки, які представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика податку на доходи фізичних осіб

Економічна категорія	Характеристика
Фінансово-економічна	платник податку віддає державі частину свого отриманого доходу
Політична	формуються правила і принципи, що визначають ставки податку, об'єкт оподаткування, пільги, які регулюють суспільні відносини
Соціальна	впливає на інтереси економічно активного населення країни; сприяє зменшенню нерівності в доходах; впливає на рівень заощаджень, обсяг, динаміку та структуру внутрішнього попиту, якість життя, демографічні та інші соціальні показники

Джерело: узагальнено на основі [21; 28; 36; 40].

Відтак, ми можемо зрозуміти, що природа податку на доходи фізичних осіб є багатогранною економічною категорією. По-перше, фінансово-економічний аспект підкреслює, що податок є частиною доходу, який платник передає державі. По-друге, політичний вимір полягає у встановленні правил і принципів оподаткування, що формують суспільні відносини через регулювання ставок, об'єктів і пільг. По-третє, соціальний аспект показує вплив податку на економічно активне населення, сприяння зменшенню нерівності в доходах та вплив на рівень життя, заощадження і структуру внутрішнього попиту.

Висновки до розділу 1

1. Теоретико-методологічні засади оподаткування доходів громадян є фундаментальною складовою податкової системи держави, оскільки вони

визначають основні принципи, функції та механізми оподаткування. Податок на доходи фізичних осіб виступає ключовим інструментом фіскальної політики, що забезпечує надходження коштів до бюджету та впливає на соціально-економічний розвиток країни.

2. Незважаючи на складність оподаткування, дотримання принципів ефективності, справедливості та економічної обґрунтованості дозволяє формувати збалансовану та прозору систему. Враховуючи важливість цього податку, подальший розвиток теоретичних і методологічних підходів сприятиме вдосконаленню оподаткування та забезпеченню стабільності державних фінансів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»

Акціонерне товариство Райффайзен Банк (до 17 червня 2021 року – АТ «Райффайзен Банк Аваль») – найбільший український банк з іноземним капіталом. На 68% належить австрійському Raiffeisen Bank International, ще 30% – Європейському банку реконструкції та розвитку, що активно працює в роздріб та в секторі малого та середнього бізнесу [23].

Райффайзен Банк надає широкий перелік фінансових послуг 2,6 млн клієнтам через загальнонаціональну мережу, до якої входять 393 відділення та близько 1800 банкоматів по всій Україні, а також мобільні програми Raiffeisen Online та Raiffeisen Business Online [23].

Серед українських банків Райффайзен Банк посідає третє місце за кількістю відділень – 396 на 1 січня 2024 року. Банк знаходиться на четвертому місці (із 169) за прибутком – 4781,25 млн. гривень за 2023 рік [23].

Мережа обслуговування банку на 1 січня 2022 року (тобто до початку повномасштабного вторгнення) налічувала 571 відділення, 2560 банкоматів та 414 платіжних терміналів. Банком емітовано 5,1 млн. платіжних карток, також Райффайзен Банк володіє однією з найбільших мереж торгових POS-терміналів чисельністю понад 23 тисячі одиниць [23]. Більш детально інформація про систему діяльності АТ «Райффайзен Банк» подана у додатку Б.

АТ «Райффайзен Банк» посідає провідні позиції серед фінансових установ України не лише за масштабами діяльності, а й за обсягами сплачених податків до державного бюджету. Банк стабільно входить до переліку найбільших платників податків, що свідчить про його високу фінансову дисципліну,

прозорість ведення бізнесу та значний внесок у соціально-економічний розвиток країни.

Окрім активної участі в наповненні бюджету, АТ «Райффайзен Банк» також відіграє важливу роль у підтримці підприємництва, зокрема малого та середнього бізнесу. У межах програми підтримки бізнес-клієнтів банк надає консультаційні послуги щодо оптимального вибору системи оподаткування, враховуючи індивідуальні особливості діяльності кожного підприємця. Такі послуги дозволяють суб'єктам господарювання ефективно планувати свою фінансову діяльність, уникати податкових ризиків та дотримуватись вимог податкового законодавства.

АТ «Райффайзен Банк» застосовує загальну систему оподаткування, тобто це означає, що АТ «Райффайзен Банк» сплачує такі податки:

- «податок на прибуток організацій (базова ставка 18%);
- податок на додану вартість (загальна ставка 20%);
- податок на житлову і нежитлову нерухомість (ставка 1,5%);
- транспортний податок (якщо з року випуску автомобіля минуло не більше п'яти років (включно); середньоринкова вартість авто становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на звітний рік);
- страхові внески до Пенсійного фонду (32% фактичних витрат на оплату праці працівників), до Фонду соціального страхування на випадок тимчасової непрацездатності та материнства (3,3% від фонду оплати праці), до Фонду Обов'язкового Медичного страхування (5% від фонду оплати праці) та до Фонду соціального страхування внески з нещасних випадків на виробництві (1,7% від фонду оплати праці);
- як податковий агент сплачує податок на доходи фізичних осіб, що утримується із заробітної плати співробітників, які числяться у штаті АТ «Райффайзен Банк»» [23; 24].

У таблиці 2.1 наведено динаміку податків, сплачених АТ «Райффайзен Банк» за останні три роки.

Таблиця 2.1

**Динаміка податків, сплачених АТ «Райффайзен Банк»
за 2022-2024 рр.**

Вид податку	2022 рік		2023 рік		2024 рік		2024 р. до 2022 р.	
	Абсолютна величина, тис. грн.	Частка, %	Абсолютна величина, тис. грн.	Частка, %	Абсолютна величина, тис. грн.	Частка, %	+, - тис.грн.	у %
Податок на прибуток організацій	1348,3	23	1966,4	23	2107,8	23,3	759,5	156,3
Податок на майно організацій	318,4	5,4	382,8	4,5	389,5	4,3	71,1	122,3
Податок на додану вартість	1619,7	27,6	2001,1	23,4	2108,4	23,4	488,7	124,6
Транспортний податок	231,0	3,9	188,6	2,2	195,5	2,2	-35,5	84,6
Страхові внески до позабюджетних фондів	1572,4	26,8	2979,3	33,8	2840,8	31,4	1 268,4	180,7
Податок на доходи фізичних осіб	781,5	13,3	1127,4	13,1	1391,7	15,4	610,5	178,1
Всього	5871,3	100	8565,6	100	9033,7	100	3 162,4	153,9

Джерело: сформовано на основі фінансової звітності банку [23].

Аналіз динаміки податків в АТ «Райффайзен Банк» у період з 2022 по 2024 рік продемонстрував зростання загального обсягу податкових надходжень – з 5871,3 тис. грн. у 2022 році до 9033,7 тис. грн. у 2024 році. Абсолютне зростання становить 3162,4 тис. грн, або 153,9%. Найбільше зростання показали страхові внески до позабюджетних фондів – на 1268,4 тис. грн. (180,7%), а також податок на доходи фізичних осіб – на 610,5 тис. грн. (178,1%).

Збільшення цих статей свідчить про зростання заробітних плат, розширення фонду оплати праці та загальну активізацію ринку праці.

Податок на прибуток організацій зріс на 759,5 тис. грн., або на 156,3%, при цьому його частка у структурі надходжень залишалася стабільною – близько 23%. Податок на додану вартість зріс на 488,7 тис. грн. (124,6%), однак його частка у загальній структурі дещо зменшилась з 27,6% у 2022 році до 23,4% у 2024 році. Це свідчить про те, що темпи його зростання були нижчими за загальні темпи зростання податкових надходжень.

Податок на майно організацій також зріс – на 71,1 тис. грн (122,3%), але його частка знизилася з 5,4% до 4,3%. Найменш сприятливою є динаміка транспортного податку, який єдиний серед наведених податків показав скорочення – на 35,5 тис. грн. (до 84,6% від рівня 2022 року), а його частка зменшилась з 3,9% до 2,2%. Це може свідчити про зменшення кількості об'єктів оподаткування або впровадження податкових пільг.

Таким чином, структура податкових надходжень за 2022-2024 роки демонструє загальне зростання надходжень, при цьому основний приріст забезпечується за рахунок соціально орієнтованих податків – страхових внесків та податку на доходи фізичних осіб. Частка податків на споживання та майно має тенденцію до зниження, що вказує на зміщення акцентів у податковому навантаженні в бік оподаткування доходів та фонду оплати праці.

Зміни у структурі сплачених податків АТ «Райффайзен Банк» у 2024 року до 2022 року візуально продемонстровано у графіку в Додатку В.

Одним із ключових елементів податкової політики АТ «Райффайзен Банк» є виконання функцій податкового агента при нарахуванні заробітної плати працівникам. Система оплати праці в АТ «Райффайзен Банк» є багатокомпонентною, прозорою та орієнтованою на результат, що відповідає сучасним принципам управління персоналом міжнародної банківської групи Raiffeisen Bank International. Загальний дохід працівника формується з кількох складових, що дозволяє забезпечити як стабільність доходів, так і стимулювання до підвищення продуктивності.

Заробітна плата працівників банку АТ «Райффайзен Банк», відповідно до контрактів, формується з кількох основних складових. Нижче наведено опис кожної складової з прикладами та орієнтовними сумами:

1. Основна (тарифна) ставка.

Це фіксована частина зарплати, яка встановлюється відповідно до посади працівника та рівня його кваліфікації. Вона відображена у контракті як гарантований місячний дохід.

Приклад:

- касир банку отримує основну ставку – 12 000 грн на місяць, без оподаткування.

- менеджер кредитного відділу – 20 000 грн на місяць, без оподаткування.

2. Відсоток від результатів роботи (премія, бонуси).

Це змінна частина зарплати, яка залежить від досягнутих показників, наприклад, виконання плану продажів, обсягів виданих кредитів або якості обслуговування клієнтів.

Приклад:

- працівник відділу продажів отримує 5% від суми укладених кредитних договорів за місяць. Тобто якщо він видав кредитів на 400 000 грн, його премія становить: $400\,000 \text{ грн} \times 5\% = 20\,000 \text{ грн/місяць}$.

3. Премії за виконання/перевиконання плану.

Премії можуть бути одноразовими або регулярними за досягнення певних цілей.

Приклад:

- менеджер кредитного відділу виконав план на 110%, йому нараховується додаткова премія у розмірі 10% від основної ставки:

$20\,000 \text{ грн} \times 10\% = 2\,000 \text{ грн/місяць}$.

4. Оплата за надурочні години та роботу у святкові дні.

Це додаткова оплата за понаднормову роботу, що також прописується у контракті.

Приклад:

- ставка за годину роботи касира: 12 000 грн / 160 годин = 75 грн/год.

Надурочні години оплачуються з коефіцієнтом 1,5:

$75 \text{ грн} \times 1,5 = 112,5 \text{ грн/год.}$

5. Інші надбавки.

Можуть передбачатися за складність роботи, високу кваліфікацію, стаж роботи в банку тощо.

Приклад:

- надбавка за стаж понад 5 років – 1 500 грн на місяць.

- надбавка за відповідальність – 2 000 грн на місяць.

Таким чином, щомісячна заробітна плата працівників АТ «Райффайзен Банк» є динамічною величиною, що поєднує гарантовану базу з мотиваційними виплатами, стимулюючи ефективність і якість роботи персоналу.

З метою забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці, банк проводить регулярний аналіз рівня заробітної плати (benchmarking), порівнюючи власну систему винагороди з ринковими показниками у фінансовому секторі [23].

Для кращого розуміння системи оподаткування заробітних плат працівників АТ «Райффайзен Банк» доцільно провести розрахунки ефективного податкового навантаження для різних рівнів заробітної плати з урахуванням обов'язкових відрахувань. Отримані дані висвітлені у додатку Г.

Зазначимо, що в умовах воєнного стану та економічних викликів держава вживала заходів щодо збільшення податкових надходжень, зокрема шляхом підвищення податку на прибуток для банківських установ. Однак ці зміни стосувалися безпосередньо прибутку банків, а не оподаткування заробітних плат працівників.

Однак варто звернути увагу, що у четвертому кварталі 2024 року (тобто з 01.10.2024 р.) суттєво зросла ставка військового збору – з 1,5% до 5%. Це стало найбільш вагомою зміною в системі оподаткування доходів фізичних осіб за аналізований період. У результаті загальне податкове навантаження на

працівника збільшилось, що має бути враховано при формуванні заробітної плати, премій та прогнозуванні витрат банку на персонал. Для кращого розуміння як це вплинуло на рівень заробітних плат працівників, розглянемо таблицю у додатку Д.

Аналіз податкового навантаження на працівників АТ «Райффайзен Банк» з різним рівнем заробітної плати дозволяє простежити, як змінювалося фінансове навантаження на фонд оплати праці в умовах законодавчих змін. У 2022 та 2023 роках податкове та соціальне навантаження на працівників із заробітною платою 10000 грн, 20000 грн і 40000 грн залишалося незмінним і становило 51,5% від суми нарахованої заробітної плати. До цього навантаження входили: «податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 18%, військовий збір – 1,5%, єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – 22%, соціальне страхування – 3,3%, медичне страхування – 5% та додаткове соціальне страхування – 1,7%» [24]. Незалежно від рівня заробітної плати (низька, середня або висока), співвідношення між сумою нарахованої заробітної плати та загальними відрахуваннями залишалося сталим, що свідчить про пропорційність застосованих ставок. Після підвищення податку на військовий збір з четвертого кварталу 2024 року відбулася зміна ставки військового збору, в результаті чого середньозважена ставка за рік становила 2,38%. Це призвело до незначного, але помітного збільшення загального податкового навантаження до 52,38%. У грошовому вираженні це зростання склало 87,5 грн для працівника з мінімальною зарплатою (10000 грн), 175 грн – для працівника із зарплатою 20000 грн та 350 грн – для працівника з високою зарплатою 40000 грн.

Отже, у 2024 році зростання військового збору стало основним чинником збільшення навантаження на фонд оплати праці. Хоча відсоткове зростання не є критичним, проте у довгостроковій перспективі воно може впливати на зниження реального доходу працівників, особливо тих, хто отримує вищу заробітну плату, а також на загальну мотивацію до офіційного працевлаштування.

Відтак, констатуємо, що банк АТ «Райффайзен Банк» діє на загальній системі оподаткування та виступає податковим агентом при сплаті податків із заробітної плати працівників. Аналіз динаміки податкових платежів у 2022-2024 роках свідчить про зростання загального податкового навантаження на 53,9% – з 5,9 до 9,0 млн. грн. Основними чинниками зростання стали збільшення фонду оплати праці, покращення фінансових результатів та підвищення податкових ставок. Найбільше зросли страхові внески (на 180,7%) та податок на доходи фізичних осіб (на 178,1%). Розрахунки податкового навантаження для різних рівнів заробітної плати показали стабільну частку в 41,5% у 2024 році до підвищення ставки військового збору. Після її зростання з 1,5% до 5% у IV кварталі 2024 року навантаження на працівників збільшилось до понад 52%. Це свідчить про необхідність урахування змін у податковій політиці при плануванні витрат на персонал.

Висновки до 2 розділу

1. У результаті проведеного дослідження встановлено, що АТ «Райффайзен Банк» посідає провідні позиції серед фінансових установ України не лише за масштабами діяльності, а й за обсягами сплачених податків до державного бюджету. Банк стабільно входить до переліку найбільших платників податків, що свідчить про його високу фінансову дисципліну, прозорість ведення бізнесу та значний внесок у соціально-економічний розвиток країни.

2. На прикладі діяльності АТ «Райффайзен Банк» виявлено, що банк виступає податковим агентом, яким забезпечує своєчасне та повне нарахування і перерахування податків до бюджету. Аналіз показав стабільну динаміку сплати податків працівниками банку, водночас виявлено потребу у вдосконаленні адміністрування податків шляхом автоматизації процесів обліку та звітності. Загалом, функціонування системи оподаткування доходів фізичних

осіб у межах банківської діяльності є важливим елементом фінансової стабільності держави та забезпечення соціальних гарантій.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Податки відіграють ключову роль у формуванні бюджету держави та слугують ефективним інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вони охоплюють найважливіші аспекти життя як окремої особи, так і суспільства загалом. Податок на доходи фізичних осіб має особливе значення та є суттєвим засобом регулювання розподілу фінансових ресурсів між громадянами та державою. У процесі його сплати виникають специфічні взаємовідносини між платником і державними органами, адже кожен платник бере участь у формуванні доходної частини бюджету.

В умовах загострення ситуації та дестабілізації фінансової системи держави через військові дії оподаткування доходів громадян залишається важливим елементом фінансового механізму країни. Чинна система оподаткування доходів фізичних осіб виявляється недостатньо ефективною та потребує детального аналізу для визначення напрямів її вдосконалення, адже в українських реаліях податок на доходи фізичних осіб відіграє суттєву роль у наповненні бюджетів різних рівнів [36].

Попри постійні намагання української влади модернізувати систему оподаткування доходів фізичних осіб, вона, на нашу думку, залишається недосконалою та має потенціал для підвищення ефективності. Для зміцнення економічної стабільності держави та збільшення обсягу податкових надходжень доцільно знизити податковий тиск на малозабезпечені верстви населення,

запровадити диференційовані ставки ПДФО та єдиного податку залежно від виду діяльності, рівня доходів, сімейного стану, кількості утриманців (дітей, пенсіонерів) та інших соціальних чинників.

Подальше реформування оподаткування та створення ефективної податкової системи в Україні потребує врахування кращих світових практик.

Поняття «суб'єкти незалежної професійної діяльності» за кордоном не використовується. Зазвичай таких осіб відносять до підприємців або «вільних професій», оподатковуючи їх на загальних підставах, як, наприклад, у Великій Британії.

Швеція демонструє ефективний приклад уніфікації податкової системи. Тут податки слугують інструментом справедливого розподілу доходів, а система діє за принципом «одна декларація – один рахунок, один платіж – одна адреса». Кожному громадянину присвоюється єдиний фіскальний номер (ID) для обліку. Для адвокатів, нотаріусів і лікарів зі щорічним доходом до 170 тис. крон (близько 436 тис. грн) ставка податку становить 31%, а при більшому доході – до 50%; соціальні внески – 24%.

У Норвегії доходи незалежних професіоналів оподатковуються за ставками 7,8-12% залежно від суми доходу. В Італії дохід осіб вільних професій оподатковується за прогресивною шкалою від 10% до 50%, враховуючи сімейні пільги; соціальні внески – 31,5%.

У Польщі особи вільних професій можуть обирати: платити фіксований щомісячний податок або відсоток від фактичного доходу (18-32%). З 2015 року вони зобов'язані використовувати касові апарати й сплачувати ПДВ 20%.

У Німеччині діє прогресивна шкала від 19% до 53% та система податкових класів залежно від сімейного стану, що дає змогу оптимізувати податкове навантаження [14; 37].

Відтак, практика різних країн ЄС демонструє, що оподаткування незалежних професіоналів переважно базується на прогресивній шкалі та соціальних пільгах. Це дозволяє збалансувати податкове навантаження та підтримати економічний розвиток. В Україні доцільно врахувати цей досвід:

розширити прогресивну шкалу, збільшити пільги, диференціювати податки за соціальним статусом та адаптувати систему до національних економічних умов.

Зауважимо, що перспективним кроком у системі реформування оподаткування доходів громадян у післявоєнний період буде його ґрунтування на принципах соціальної справедливості, економічної доцільності та стимулювання ділової активності платників податків [43].

Пропозиції щодо вдосконалення системи оподаткування громадян подано у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Пропозиції щодо вдосконалення системи оподаткування доходів
фізичних осіб в Україні**

№ з/п	Пропозиція	Суть змін	Очікуваний ефект
1	Запровадження прогресивного ПДФО	Замість податкової соціальної пільги (ПСП) – введення диференційованих ставок податку в залежності від рівня доходу. Винятки – частина доходу, що спрямовується на інвестиції, не оподатковується.	Зменшення податкового тиску на малозабезпечених, підтримка формування середнього класу, зниження соціальної напруги.
2	Звільнення від оподаткування мінімальної зарплати	Мінімальна заробітна плата не повинна оподатковуватись ПДФО, щоб гарантувати її реальне отримання.	Забезпечення соціальних гарантій, зменшення тиску на малозабезпечених.
3	Податкові пільги для сімей з дітьми	Надання податкових знижок сім'ям, які виховують навіть одну дитину до 18 років.	Підтримка сімей з дітьми, компенсація низького рівня державної допомоги.
4	Спрощення податкових процедур	Упрощення законодавства, звітності та підвищення якості адміністрування.	Полегшення для платників ПДФО, зосередження податкових органів на контролі, а не на консультаціях.
5	Підвищення податкової культури та дисципліни	Освітні заходи, боротьба з корупцією, розвиток податкового консультування, поліпшення іміджу податкової служби.	Формування відповідального ставлення до сплати податків, зміцнення довіри до податкової системи.
6	Детінізація доходів	Підвищення мінімальної зарплати, встановлення оптимальних податкових ставок, стимулювання зайнятості та інвестицій.	Зростання офіційної зайнятості, збільшення надходжень до бюджету, пожвавлення економіки.

Джерело: [5; 11; 13; 19; 26; 30; 41]

Запропоновані напрями вдосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб спрямовані на забезпечення принципу соціальної справедливості, зниження податкового навантаження на вразливі верстви населення та збільшення надходжень до бюджету. Реалізація цих ініціатив, зокрема реформування механізму адміністрування ПДФО, є важливою умовою підвищення прозорості та ефективності національної податкової системи.

Представлена таблиця систематизує ключові пропозиції щодо реформування ПДФО за п'ятьма стратегічними напрямками: фіскальне навантаження, підтримка сімей, доступність податкових процедур, формування податкової культури та боротьба з тіньовою економікою. Її зміст дозволяє узагальнити проблемні аспекти сучасної податкової політики та окреслити практичні кроки для їх розв'язання.

Запровадження зазначених заходів сприятиме не лише підвищенню ефективності оподаткування, а й зміцненню довіри громадян до податкової системи, зниженню рівня конфліктності у відносинах між платниками податків і контролюючими органами, а також покращенню рівня життя населення в цілому.

Висновки до розділу 3

1. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є важливою складовою податкової системи України, що забезпечує наповнення державного та місцевих бюджетів і виконує фіскальну та соціальну функції. В умовах військової агресії та економічної нестабільності ПДФО залишається одним з головних інструментів фінансового регулювання, який охоплює взаємовідносини між громадянами та державою і прямо впливає на рівень добробуту населення.

2. Чинна система оподаткування доходів фізичних осіб потребує вдосконалення, оскільки вона не повною мірою відповідає принципам

соціальної справедливості, економічної доцільності та прозорості. Серед ключових проблем варто виділити: надмірне податкове навантаження на малозабезпечені верстви, недосконалий порядок зарахування ПДФО до місцевих бюджетів, складність податкових процедур і недостатній рівень податкової культури. Особливої уваги заслуговує питання регіонального дисбалансу в бюджетному забезпеченні громад.

3. Запропоновані напрями вдосконалення системи ПДФО на основі досвіду оподаткування доходів громадян різних країн ЄС за п'ятьма стратегічними векторами: зменшення податкового тиску на вразливі верстви населення, підтримка сімей із дітьми, спрощення податкового адміністрування, підвищення податкової культури та детінізація доходів. Такі заходи спрямовані на підвищення ефективності та справедливості податкової системи, зменшення соціальної напруги та формування довіри громадян до держави як партнера у податкових взаєминах.

ВИСНОВКИ

На підставі дослідження доцільно сформулювати ключові висновки та практичні пропозиції.

1. Встановлено, що податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є одним із ключових інструментів формування доходної частини державного бюджету України. Його значення особливо актуальне в умовах соціально-економічної нестабільності, адже саме ПДФО відіграє важливу роль у перерозподілі доходів та забезпеченні соціальної справедливості.

2. Розглянуто особливості функціонування чинної системи ПДФО, які засвідчили її обмежену спроможність реалізовувати принципи податкової справедливості. Існуюча ставка оподаткування є єдиною для всіх платників, що не враховує реальний рівень доходів і призводить до непропорційного навантаження на малозабезпечених осіб.

3. Виявлено проблеми у чинній системі оподаткування доходів фізичних осіб, зокрема: недосконалість механізму надання податкових пільг, відсутність справжньої прогресивності податку, слабку адресність податкових стимулів, а також надмірний тиск на малозабезпечені верстви населення, що підсилює соціальну нерівність.

4. Обґрунтовано доцільність модернізації системи оподаткування доходів фізичних осіб, з урахуванням досвіду деяких країн Європейського Союзу, шляхом її адаптації до сучасних соціально-економічних реалій. Удосконалення повинно ґрунтуватися на принципах справедливості, прозорості, доступності та орієнтації на підтримку соціально вразливих верств населення.

5. Враховуючи позитивні елементи адміністрування доходів громадян у країнах-членах ЄС, запропоновано авторське бачення вдосконалення системи ПДФО в Україні, яке передбачає:

- запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів замість чинної фіксованої ставки та податкової соціальної пільги, із винятками для інвестиційних доходів;
- звільнення від оподаткування мінімальної заробітної плати, що сприятиме захисту соціально вразливих верств населення;
- надання податкових пільг сім'ям із дітьми, незалежно від їх кількості, що стимулюватиме народжуваність і підтримку сімейного добробуту;
- спрощення податкового адміністрування через зменшення звітного навантаження та підвищення прозорості процедур;
- підвищення податкової культури громадян, зокрема через освітні кампанії, антикорупційні заходи та розвиток податкового консультування;
- детінізація доходів населення шляхом поетапного підвищення мінімальної зарплати, оптимізації ставок і стимулювання офіційної зайнятості.

Реалізація цих заходів дозволить створити більш справедливу, прозору й ефективну систему оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, що сприятиме наповненню бюджету та зменшенню соціальної напруги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.Л. Фінансова система України. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 360 с.
2. Бак Н.А. Фіскальна результативність адміністрування ПДФО в Україні та напрями її поліпшення. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 3(20). 2020. С. 211-219.
3. Божанова О.В. Реформування податку з доходу фізичних осіб: сучасний стан та перспективи. *Економічний вісник*. Вип. 2. 2020. С. 65-74.
4. Голодна А.С. Правові основи фінансового моніторингу в Україні. *Інфраструктура ринку*. Вип. 29. 2019. С. 439-443.
5. Гнидюк І.В. Оцінка податку на доходи фізичних осіб як фіскального показника. *Бізнес Інформ*. Вип. 6. 2021. С. 279-285.
6. Жила В.В. Податкова система України. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 400 с.
7. Гордєєва-Герасименко Л.О., Крайняк А.В. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб. *Вісник Хмельницького національного університету*. Вип. 5(1). Вип. С. 113-119.
8. Задорожня Л.А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України : дис. канд. ек. наук : 08.00.08. Ірпінь, 2017. 266 с.
9. Закірова С.М. Фінансовий моніторинг в Україні: реальні та міфічні загрози для бізнесу і громадян. *Громадська думка про правотворення*. Вип. 10 (195). 2020. С. 15-25.
10. Іванов Ю.Б. Податкова система: теорія і практика. Київ: Знання, 2020. 520 с.
11. Кміть В.М. Особливості справляння податку із доходів фізичних осіб в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 47(2). 2019. С. 84-91.

12. Ковальчук К.О. Функції податків та їх реалізація в податковій системі України. Київ, 2018. №10. С.79-83.
13. Костяна О.В. Реалізація принципу соціальної справедливості при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні. *Бізнес Інформ*. Вип. 4. 2019. С. 335-341.
14. Коцан Л.М. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів. *Економічні науки*. Вип. 2(22). 2017. С. 88-91.
15. Кучеркова С.О. Окремі аспекти податку на доходи фізичних осіб. *Галицький економічний вісник*. Вип. 73. 2021. С. 16-24.
16. Леоненко М.П. Податкова система. Київ: КНЕУ, 2018. 312 с.
17. Лучишин Л.М. Роль податків і зборів у доходах місцевих бюджетів. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. Вип. 2. 2019. С. 61-69.
18. Масгрейв Р. Теорія державних фінансів. Київ: Основи, 2009. 487 с.
19. Масленніков Є.І. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: поточний стан та шляхи реформування. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 57. 2020. С. 47-50.
20. Мельник П.В. Податкова політика в Україні: проблеми і перспективи. Київ: Алерта, 2020. 284 с.
21. Олійник О.В., Філон І.В. Податкова система. Київ, 2019. 456 с.
22. Онисько С.М. Основи оподаткування. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 276 с.
23. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк» URL: <https://raiffeisen.ua/>
24. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України.
25. Податок на доходи фізичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://services.dtkt.ua/catalogues/tax_rates/11.
26. Приступа Т.В. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 1(12). С. 56-61.

27. Райнова Л.Б. Система оподаткування доходів фізичних осіб та їх особливості. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. Вип. 11. С.132-137.
28. Розен Г. Податки та фіскальна політика. Київ: Центр навчальної літератури, 2011. 436 с.
29. Семенець І.В. Оподаткування доходів громадян в Україні: історія становлення та сьогодення. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 14. С. 296-302.
30. Сідельникова Л.П., Найдено О.Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб. *Економіка розвитку*. Вип. 2. 2017. С. 86-96.
31. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства. Київ: Наш час, 2016. 912 с.
32. Соколовська А.М. Нерівність доходів і багатства та податкові інструменти їх зменшення. *Фінанси України*. Вип. 6. 2019. С. 23-41.
33. Соколовська А.М., Райнова Л.Б. Вплив податків на нерівність доходів в Україні. *Фінанси України*. Вип. 7. 2019. С. 72-91.
34. Стігліц Д. Економіка державного сектора. Київ: Основи, 2004. 720 с.
35. Титенко Л.В., Богдан С.В. Аналітичний інструментарій управління ризиками податкового консультування. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. Вип. 28. 2019. С. 359-367.
36. Тітарчук М.І. Інституційні засади державної податкової політики . *Бізнес Інформ*. Вип. 11. 2022. С. 210-215.
37. Ткачик Ф.П., Валігура В.А., Дмитрів В.І. Фіскально-регулюючий потенціал податку на доходи фізичних осіб. *Економіка та суспільство*. Вип. 29. 2021. С. 29-58.
38. Томнюк Т.Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.

39. Тулай О.І., Ямелинець А.І. Податок на доходи фізичних осіб: роль та значення в умовах бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ*. Вип. 1. 2019. С. 343-348.

40. Федосов В.М., Опарін В.М., П'ятаченко Г.О. Податкова система України. Київ, Либідь, 2019. 429 с.

41. Швабій К.Р. Податок з доходів фізичних осіб: проблеми і перспективи. *Вісник податкової служби України*. Вип. 6. 2019. С. 56-64.

42. Яценко Т.В. Характеристика сучасного стану та пріоритетні напрями реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб. *Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт «Студентські наукові читання 2024» (28 листопада, 2024 р., м. Житомир, Поліський національний університет)*. С. 205-207.

43. Яценко Т.В. Необхідність запровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб в повоєнний період. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-економічних відносин у суспільстві в умовах прояву фінансових ризиків» (04 квітня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський)*. С. 77-79.